

Висновки. Отже, тривалі культурні зв'язки польського та українського народів на Кам'янецьчині відобразились на їх пісенній творчості цікавим синтезом різних етнічних елементів. Водночас пісенність кожного з народів у своїй основі міцно зберегла національну специфіку.

Список використаних джерел:

1. Орлик П. Подорожній діарій (по землі Польської держави) / Хроніка 2000 // Наш край. – 1993. – Вип. 3-4 (5-6). – С. 85-86.
2. Ястремський М. Подольская шляхта и ее быт // Православная Подолия. – 1908. – 21 декабря. – № 51. – С. 1096, 1097.
3. Алексеев В. Распределение населения по территории Новоросии, его этнографический состав, быт и культура // Россия. Полное географическое описание – СПб., 1910. – Т. 10.
4. Зеленин Д. Очерки русской этнографии. – Петроград, 1916. – Вып. 1.
5. Chybinski A. O polskiej muzyce ludowej. – № 57.

In this article different problems of the development of musical folklore tradition are viewed from the point of culture dialogues between ethnic groups and Ukrainian population of the Kamenets region.

Key words: musical folklore, cultures dialogues, musical folklore tradition.

Отримано: 14.04.2010

УДК 94(477)(092):7(477.43)“19”

Л. В. Баженов,
*доктор історичних наук, професор;
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*
В. Л. Задорожнюк,
*кандидат історичних наук, доцент;
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

**МИСТЕЦТВО ПОДІЛЛЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ
ВОЛОДИМИРА СІЧИНСЬКОГО**

Володимир Юхимович Січинський (1894-1962), уродженець м. Кам'янця-Подільського, син батька історії і культури Поділля Ю.Й. Січинського, палкий патріот і борець за незалежну соборну Україну, більшість свого життя провів в еміграції, переважно у Чехії, Німеччині, США, ввійшов у вітчизняну науку як видатний учений- мистецтвознавець, архітектор, історик, етнолог, художник-графік, педагог, і в кожній з цих галузей залишив вагомому творчу спадщину, яка нині активно безпосередньо впливає на розвиток національно-культурного відродження України.

Прищепив В. Січинському потяг до мистецтва його батько, який з раннього дитинства брав його у наукові подорожі по Поділля, навчаючи здійснювати обміри, виготовляти плани, робити замальовки храмів, будівель та інших пам'яток старовини, бачити в них прекрасне, історичну і мистецьку вартість. Отримані навички він утвердив під час студювання в 1912-1916 р. у Петербурзькому інституті цивільних інже-

нерів, де набув вищої освіти і фаху архітектора і мистецтвознавця, за яким він працював до своїх останніх днів як практик, теоретик і науковець й залишив на цьому тлі понад 300 фундаментальних монографій, книг, публікацій, рецензій, проектів (не рахуючи його доробку з історії України, освіти й інших напрямів своєї діяльності) [1].

Внесок Володимира Юхимовича у розробку і популяризацію в світі українського мистецтва розглядали і досліджували такі січинськознавці, як Іван Кейван (Канада) [2], Микола Мушинка (Словаччина) [3], Іван Поп (Чехія) [4], Дмитро Степовик [5], Наталія Шумада [6] (Київ), Петро Брицький (Чернівці) [7], Валентина Логвіна (Кам'янець-Подільський) [8], Анатолій Трембіцький [9], Лілія Іваневич [10] (Хмельницький), Руслана Шафран (Львів) [11] та інші, аналізували на міжнародних науково-практичних конференціях з нагоди ювілеїв ученого [12]. Метою нашого повідомлення є виокремити в загальній мистецькій спадщині В. Січинського її поділлезнавчі аспекти і довести, що він ніколи не випускав з поля зору культуру рідної землі і залишив у цьому контексті помітний слід.

Найперше В. Січинський відомий у науковому світі як теоретик всесвітнього та, насамперед, українського мистецтва. До мистецтвознавчих проблем В. Січинський вперше звернувся в статті “Декорації художника Бурачека”, опублікованій у кам'янецькій газеті “Життя Поділля” за березень 1919 року [13], в якій він розглянув якість художнього оформлення декорацій п'єс артистичної трупи Садовського, що ставилися тоді в місцевому театрі. Згодом свої погляди на місце і роль мистецтва, його взаємовпливів в культурному житті народів світу і України на різних етапах історичного розвитку та модерної доби, інноваційні підходи до його подальшої еволюції вчений виклав у розробленій ним навчальній “Програмі викладів історії всесвітнього мистецтва” для Українського високого педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова у Празі (1926, 1936) [14], у посібниках “Конспект історії всесвітнього мистецтва” [15], “Вступ до українського краєзнавства” [16] та в спеціальних наукових дослідженнях “Метода історично-мистецьких дослідів” (1935) [17], “Українське народне мистецтво, його розуміння, проблеми й завдання” (1947) [18], “Що таке стилі в мистецтві” (1936) [19], “Стиль в українському мистецтві (1950) [20], “Народне мистецтво й модерна творчість” (1935) [21], “Українське пластичне мистецтво” (1928) [22], “Українське ужиткове мистецтво” [23], “За національну мистецьку культуру” [24] тощо. Майже у кожній з названих праць автор тією чи іншою мірою наводив окремі приклади різних форм мистецтва, пов'язані з рідним йому Поділлям та іншими регіонами України.

В. Січинський є фундатором такого напрямку в мистецтвознавстві, як українське ужиткове мистецтво. Це визначення він увів замість існуючого в науці поняття “прикладне мистецтво”. Під ужитковим мистецтвом він розумів “ті галузі мистецтва, що вживаються поза архітектурою, різьбою і малярством, а саме – виробничих галузей, як твори з дерева, глини, металу, шкіри, ниток, паперу і т. д.” [23, с. 10]. Таким чином, учений об'єднав в ужитковому мистецтві всі народні ремесла, промисли і виробництва, продукція яких використовується населенням у побуті, інтер'єрі громадських і житлових будівель, в одязі, в інших традиціях і відображує загальну та регіональні особливості культури і

менталітету народу. Сюди він відніс гончарство і порцеляну, гутні промисли, народні меблі, ткацтво, вишивки, вибійки, писанки, металеві вироби, різного роду прикраси тощо. Проблеми структури, характеристики, аналізу, оцінки й значення ужиткового мистецтва Володимир Юхимович виклав у книгах і статтях “Нариси з історії української промисловості” [25], “Українська порцеляна” (1952) [26], “Українська народна кераміка” (1937) [27], “Подільське гончарство” (1937) [28], “Українське шкло” (1938) [29], “Селянське виробництво в дереві” (1935) [30], “Українська народна мебля” (1923) [31], “Ткацтво й вишивкарство” (1949) [32], “Різьба” (1934) [33], “Металеві вироби” (1949) [32, т. 1, с. 308-310] тощо. Водночас учений опублікував кілька альбомів, які містять докладні ілюстрації з ужиткового мистецтва і, таким чином, слугують наочним матеріалом до його теоретичних досліджень, а саме: “Українська культура” (1949) [34], “Українські вишивки” (1947) [35], “Українське ужиткове мистецтво: Ткацтво-Вишивки-Вибійки” (1943, 1947) [25] та ін. Останній альбом з кольоровими ілюстраціями видано чотирма мовами: українською, англійською, французькою та німецькою.

Особливу зацікавленість В. Січинський виявляв до вивчення в історичному та сучасному аспектах регіональних особливостей і якостей гончарного народного промислу в Україні. Це яскраво простежується в його працях “Кераміка: з історії українського промислового мистецтва” (1934) [36], “Українська народна кераміка” (1937) [37], “Трипільська мальована кераміка” (1936) [38], “Кераміка княжих часів” (1936) [39], “Кераміка козацьких часів” (1936) [40], “Гончарство в околицях Карпат” (1937) [41], “Подільське гончарство” [28] та ін. Зокрема, в останній праці автор подав детальну характеристику таких відомих на Поділлі осередків народного гончарства, як Адамівка, Зіньків, Смотрич, Калинівка і Станіславівка, вироби яких, завдяки високоякісній глині та таланту місцевих майстрів, після опалення набували красивого рожевого відтінку, відзначалися особливою тендітністю і тонкістю форм й за художністю виготовлення нагадувала античну кераміку. В. Січинський звернув особливу увагу на розписний посуд роботи відомого майстра А. Бацуци з с. Адамівки, що на Вінниччині, гончарів містечка Смотрича, що неподалік від Кам'янця-Подільського, вироби яких покривалися рослинним коричневим, зеленим та жовтим по білому тлу розписом, умільців Бара, Браїлова, Бубнівки, Гайсина та інших (Вінниччина), Кам'янця-Подільського, Меджибожа, що виготовляли переважно посуд чорного кольору з дуже чітким геометричним орнаментом та однотонним малюнком з натуральним “червлінням”, гончарів Летичева, які славилися “димленим” посудом, тощо. Отже, В. Січинський зробив значний внесок у дослідження подільського гончарства, визначив його характерні мистецькі риси і стилі, звернув увагу на збереження народних традицій у виробі цього промислу впродовж багатьох століть.

Шлях у науку В. Січинського розпочався з першої його опублікованої статті “Громадські будинки”, яка була вміщена у кам'янецькій газеті у 1918 р. [42]. В ній автор виступив проти існуючого житлового будівництва на селі (вузькі вікна, солом'яні стріхи, тісні приміщення та ін.). Він, тоді молодий архітектор, розглянув проблему доцільності побудови громадських та житлових будинків у селах Поділля за новими проектами, щоб будівлі були просторими і світлими, зручними у вжитку, мали есте-

тичний вигляд, а також вказав на потребу відновити український архітектурний стиль. Повністю ці інноваційні ідеї втілюються у сільському будівництві тільки в добу незалежної Української держави.

Чимало уваги приділяв В. Січинський дослідженню і популяризації замків, фортець України і старанно відшукував в них впливи фортифікаційного зодчества західноєвропейських країн, так і власних національних традицій, їх місце і роль в архітектурній культурі. Своє бачення на військове будівництво він виклав у публікаціях “Замки на Україні” (1958) [43], “Кам’янецький замок” (1936, 1953) [44], “Сутківська твердиня” (1929) [45], “Хотин” (1935) [46], “Білий” Маковицький замок” (1953) [47] та інших. У названих працях автор виклав ним здійснені у різний час обміри, креслення планів, фотографування загального вигляду та фрагментів, зібраний інший наочний матеріал та наявну літературу про них, що надає науковості й актуальності даним дослідженням. Зокрема, у 1918 р. В. Січинський здійснив фахові обстеження, обміри і підготував проект реставрації Кам’янець-Подільської фортеці. Матеріали цього проекту були надіслані до департаменту охорони пам’яток старовини уряду гетьмана П. Скоропадського [48]. Проект за обставин громадянської війни того часу не був реалізований, але згодом знайшов відображення в його публікаціях про замок-фортецю Кам’янець-Подільського.

Як відомо, історією спорудження та перебігом подій і функціонування унікальної пам’ятки зодчества храму-фортеці в с. Сутківці Ярмолинецького району, що на Хмельниччині, активно займався Ю.І. Січинський. У 1920-ті роки звернувся до вивчення цього об’єкта і його син В. Січинський. У праці “Сутківська твердиня” він уперше звернув увагу і ґрунтовно проаналізував архітектурно-мистецькі особливості храму-фортеці під кутом зору аналізу наявних українських національних традицій.

Взагалі В. Січинський особливу увагу приділяв точним обмірам і конструктивним особливостям окремих будов, що, на його думку, давало згодом можливість вирішити важливі питання походження споруд, їх типології, стилістичної і хронологічної еволюції архітектурних форм. Під час обмірів не обмежувався тільки точним до одного сантиметра лінійним обміром, а фіксував також кути, нахил похилих площин. Аналізував також зв’язок будови з тереном, їх композиційну цілісність. В. Січинський розробив власний метод вимірювання, що дозволив йому відкрити цікаві особливості будов, а саме, він вимірював *простір*, а не стіни, і їх окремі частини. Вимірювання на місці він проводив в інтер’єрі системою трикутників, а в екстер’єрі – системою осей. В деяких випадках комбінував обидва способи. Це дало йому змогу відкрити секрети майстрів, які намагались створити оригінальний оптичний образ свого витвору без попередньо накресленого плану. Такі архітектурні дослідження В. Січинського відносно храмів Кам’янца та інших пам’яток сакрального зодчества яскраво відображені в його проілюстрованій монографії “Ротонди на Україні” (1929) [49].

Цікава за своєю суттю стала стаття В. Січинського “Видання мистецько-промислової школи в Кам’янці”, яка була оприлюднена в 1937 р. у львівському часописі “Українська книга” [50]. На той час ця відома на всю Україну і за рубежем школа імені Григорія Сковороди була ліквідована, а її директор, художник-графік Володимир Гагенмейстер (1887-1938), викладачі і навіть учні були політично репресовані сталін-

щиною і знаходилися в таборах або були розстріляні. Автор вищевказаної статті виступив на захист школи та її колективу, високо оцінив художньо-мистецьку вартість створених ним численних колекцій гравюр, естампів, картин з історії та етнографії Поділля (брошури гравюр “Стінні розписи на Поділлі” (1927), “Вишивка низзю на Поділлі” (1929), “Гутне скло Поділля” (1929) та ін.), зокрема, 15 альбомів історичних і архітектурних пам’яток Кам’янця [21]. Твори даної школи автор вважав гідним внеском у національну культуру України, активно впроваджував її досвід і манеру граверства у власних гравюрах, в ілюстративному оформленні українських книг і журналів в еміграції.

Отже, історія Поділля (він у 1919 р. опублікував вперше українською мовою історичний нарис “Кам’янець-Подільський”, відому монографію у 1938 р. “Чужинці про Україну”), архітектура і мистецтво краю складають значну частку творчої спадщини Володимира Січинського, збагачують загальну культуру української землі.

Список використаних джерел:

1. Володимир Січинський: Біобібліографічний покажчик / Укл. С.П. Костюк. – Львів: ЛНБ ім. В. Стефаника, 1996. – 122 с.
2. Кейван І. Володимир Січинський: архітект, мистецтво-знавець, дослідник / І. Кейван. – Торонто: Вид-во “Євшан-Зілля”, 1957. – 79 с.
3. Мушинка М. Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини / М. Мушинка. – Пряшів, 1995. – 180 с.
4. Поп І. Володимир Січинський // Енциклопедія Подкарпатської Русі / І. Поп. – Ужгород, 2006. – 330 с.
5. Степовик Д. Володимир Січинський – дослідник українського мистецтва козацької доби / Д. Степовик // Володимир Січинський та Україна: Матеріали. – К., 2006. – С. 45-51.
6. Шумада Н. Народознавчий аспект наукового доробку Володимира Січинського / Н. Шумада // Володимир Січинський та Україна: Матеріали. – С. 108-119.
7. Брицький П.П. Володимир Січинський – архітектор, графік, історик мистецтва / П.П. Брицький // Володимир Січинський та Україна. Матеріали. – С. 104-107.
8. Логвіна В.Л. В. Січинський – дослідник історії українського мистецтва / В.Л. Логвіна // Студії Кам’янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2005. – Т. 1. – С. 465-470; Баженов Л.В., Логвіна В.Л. Володимир Січинський (1894-1962 рр.): життя, діяльність, творчість в ім’я України. – Кам’янець-Подільський, 2009. – 236 с.
9. Трембіцький А.М. Новознайдена рукописна праця Володимира Січинського “Наукові дослідження над українським мистецтвом” / А.М. Трембіцький // Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині: Збірник матеріалів Міжнародної конференції (12-14 листопада 2003 р., м. Прага). – Прага, 2005. – С. 267-280; Трембіцький А.М. Сутковецька твердиня у працях Є. Січинського та В. Січинського // Літопис Хмельниччини: Краєзнавчий збірник / Обласний краєзнавчий збірник. – Хмельницький, 2004. – С. 64-76.
10. Іваневич Л.А. Кость Широцький та Володимир Січинський – паралелі життя і творчих досліджень українського сакрального мистецтва Л.А. Іваневич // Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-

- Словаччині. До 80-річчя заснування Української Студії Пластичного Мистецтва в Празі: Збірник матеріалів міжнародної конференції. – Прага, 2005. – С. 281-300.
11. Шафран Р. Теоретична спадщина Володимира Січинського в контексті історії українського мистецтва. 1920 – 1960-ті рр.: Рукопис кандидатської дисертації. – Львів, 2001. – 182 с.
 12. Духовні витоки Поділля: Творці історії краю: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 9-11 вересня 1994 р., м. Кам'янець-Подільський. – Хмельницький: Поділля, 1994. – 431 с.; Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор і педагог України і української діаспори (До 110-річчя від дня народження видатного українського вченого): Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський, 2005 – 110 с.; Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Січинського та Володимира Січинського (До 150-річчя від дня народження Ю. Січинського і 115-річчя від дня народження В. Січинського (15-16 грудня 2009 р.): Програма Міжнародної науково-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2009. – 14 с.
 13. Життя Поділля (Кам'янець-Подільський). – 1919. – 26 берез. – С. 4.
 14. Січинський В. Програма викладів історії всесвітнього мистецтва, читаних лекцій в Українському високому педагогічному інституті у Празі в 1923-1926 рр. – Прага, 1926. – 38 с.
 15. Січинський В. Конспект історії всесвітнього мистецтва / В.Ю. Січинський. – Прага, 1925. – 264 с.; Вид 2-е, доп. – Прага, 1928. – 351 с.
 16. Січинський В. Вступ до українського краєзнавства. Підручник для гімназії та самоосвіти / В.Ю. Січинський. – Прага, 1937. – 128 с.
 17. Наша культура (Варшава). – 1935. – № 4. – С. 263-264.
 18. Громадянка (Регенсбург, Німеччина). – 1947. – № 6-7.
 19. Життя і знання (Львів). – 1936. – № 2-11.
 20. Київ (Філадельфія, США). – 1935. – № 2.
 21. Діло (Львів). – 1935. – № 284.
 22. Україна. – К., 1928. – № 6. – С. 128-134; 1929. – № 9. – С. 135-145.
 23. Січинський В. Українське ужиткове мистецтво. – Львів, 1936. – 46 с.
 24. Наші дні (Львів). – 1943. – № 3. – С. 1-2.
 25. Січинський В. Українське ужиткове мистецтво. Вишивки. Вироби з паперу. Писанки. Альбом. – Прага, 1943. – 47 табл., 500 рис.
 26. Січинський В. Українська порцеляна. – Філадельфія, 1952. – 19 с.
 27. Нова хата (Львів). – 1937. – № 2. – С. 2-3.
 28. Там само. – 1937. – № 4. – С. 5-6.
 29. Там само. – 1938. – № 5; 1939. – № 1, 4.
 30. Там само. – 1935. – № 24. – С. 2-13.
 31. Січинський В. Українська народна мебля: Альбом. – 1945. – 14 табл., 54 рис.
 32. Енциклопедія Українознавства – I: У 2-х т. – Мюнхен-Нью-Йорк, 1949. – Т. 2. – С. 293-302.
 33. Українська Загальна Енциклопедія. – Львів, [1934]. – Т. 3. – С. 449-452.
 34. Січинський В. Українська культура: Альбом 35 табл. – Франкфурт, 1949. – 35 с.
 35. Січинський В. Українські вишивки: Альбом. – Франкфурт, 1947. – 8 табл.
 36. Промислово-торговельний вісник (Варшава). – 1934. – № 8,9. – С.3-5.
 37. Нова хата. – 1937. – № 2. – С. 2-3.
 38. Там само. – 1936. – № 1. – С. 3-4.
 39. Там само. – 1936. – № 6. – С. 5-6.
 40. Там само. – 1937. – № 10. – С. 3-4.

41. Там само. – 1937. – № 7. – С. 3-5.
42. Село. – Кам'янець на Поділлі. – 1918. – Ч. 36-37. – С. 17-20.
43. Календар “Гомону України” на 1959 рік. – Торонто, 1958. – С. 66-68.
44. Життя і знання. – 1933. – № 3. – С.72-75; Календар провидіння. – Філадельфія, 1953. – С. 119-124.
45. Січинський В. Сутківська твердиня. – Львів, 1929. – 34 с.; Шлях (США). – 1953. – 22 лют.
46. Життя і знання. – 1935. – № 11. – С. 11-12; Нова хата. – 1935. – № 21. – С. 5-6.
47. Слово народу (Пряшів, Словаччина). – 1932. – № 6-7.
48. Січинський В. За українське мистецтво. Спогади 1900-1960 рр. //Дукля (м. Пряшів). -1994. – № 5. – С.50-55 (Оригінал рукопису в родинному архіві Я. Січинського в США).
49. Січинський В. Ротонди на Україні. – К., 1929. – 32 с.
50. Січинський В. Видання мистецько-промислової школи в Кам'янці-Подільському //Українська книга (Львів). – 1937. – № 1. – С. 20-23.

The contribution of emigrant-kamyanchanyn V.U. Sichynskiy to the development of the Ukrainian art including Podillian is considered and analyzed. Attention is paid to the artistic features of the local pottery, military housing constructions and other aspects of his work related to the native land.

Key words: V.U. Sichynskiy, Podillia, investigations, creativity, art, architecture, pottery, forms, style.

Отримано: 5.05.2010

УДК 785:378(477.43)

О. Д. Бец,
*Заслужений працівник культури України,
доцент кафедри теорії, історії музики і гри на
музичних інструментах; Кам'янець-Подільський
національний університет імені Івана Огієнка*

НАРОДНИЙ ОРКЕСТР НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті подано основні історичні та творчі віхи зародження, становлення та розвитку народного оркестру народних інструментів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Ключові слова: оркестр народних інструментів, народно-інструментальна музика, народні інструменти, виконавська майстерність.

Серед багатьох концертно-виконавських жанрів загальною визначеною популярністю у фахівців та шанувальників музичного мистецтва користується жанр оркестрового виконання, що приваблює слухача розмаїттям тембрів та виражальних властивостей народних інструментів, а також силою оркестрового звучання.

Народний оркестр народних інструментів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка під керівництвом доцента кафедри теорії, історії музики і гри на музичних інструментах Мариніна Івана Григоровича відомий у місті та поза його межами завдяки плідній праці як диригента, так і творчого колективу в цілому.